

KARSZT-ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ

BUDAPEST

1962.

IV.

Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat
Budapest, VI. Gorkij fasor 46-48.

Karszt- és Barlangkutató Társulat

TÁJÉKOZTATÓ

Kiadja a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat

Szerkesztő: dr. Dénes György

Felelős kiadó:

dr. Hegedűs Gyula

Lektorok: Hazslinszky Tamás és

Id. Schönviszky László

A kiadvány sokszorosítását a Nehézipari Minisztérium Igazgatási Főosztályának Tájékoztatási Osztálya 1059/19/1961. szám alatt engedélyezte.

Készült: a NIM. Háznyomdájában 1000 példányban.

GONDOLATOK A CSEPPKÖRÖL.

Mi a cseppkő? Időmutató és egyben példa. Óra, ahol a tűnő pillanat, perc és az óra mellett századok, évezredek mind hozzájárulnak anyaggal az idő múlásának jelzéséhez. De a cseppkő nemcsak időt mutat, hanem rögzít is és tanuként helyben áll, hiven és mereven. Szerkezetét a természetet hajtja. A siető emberek legtöbbször nem szerez tudomást róla, vannak ugyan akik bámulják-nézik, az emberek egy része észre is veszi: meglátja és kevesen tűnődve szemlélik: "cseppkő! Te már voltál mikor szüleink születtek, mikor az ő messze elődei, az életbe léptek, mikor talán ember se járt a Földön; cseppkő - Te akkor is voltál!" ... Elnyomatásaink idején bátorított, szilárdan jelezte: "bizzatok! mert, ami létrehozott sötétben, föld alatt csodaszép alakban; parányi volt: vízcsepp és benne a legmérhető anyag. A sok-sok élet-áldozat olyan, mint a cseppkő és a vízcsepp."

A cseppkő - ha fényt kap utána világít, minél idősebb, annál tovább. Üzenet ez a múltból: a természetben eligazodni, szépségeit felismerni tudni kell! Járjak sokat a szabadban, keressétek ott szüntelen a szépet, és a képződésnek okait-tíkait kutatva vonjak hidakat-hasonlóságot a valóság és magatok között.

A cseppkő küzdelmes vízcseppek-könnyek szobra. A napfényben fürdő viz - csepp, ahogy átvergődött a talaj morzsáin, a sziklák réseibe zárva, az anyag bőrtönében bilincsekbe rakva, mégis megtisztul a sártól és elzárva napsugártól, alaktalan anyagából pazar szép kicsi kristályokká válva - remek példa! Küzdelmek árán lesz az anyagból kristály! - gyerekből, kamaszból, alaktalan emberből: ember, hős ember, igézően szép küzdő-dolgozó ember-jellem.

Dr. Papp Ferenc

- a) A Társulat ifjúsági tagja lehet minden 14. életévét betöltött magyar állampolgár, ha a Társulat célkitűzéseit magáévá teszi, a Társulat valamely munkaszervezetéhez tartozik (kutató csoport, vagy szakkör), s akit e szervezet vezetőjének ajánlásával és szülői beleegyezéssel ellátott írásbeli kérelme alapján a választmány felvesz.
 - b) A Társulat rendes tagja lehet minden 18. életévét betöltött magyar állampolgár, aki magáévá teszi a Társulat célkitűzéseit és, akit két társulati tag ajánlásával ellátott írásbeli kérelme alapján a választmány felvesz.
 - c) A Társulat levelező tagja lehet olyan érdemes külföldi személy, aki a Társulattal szoros kapcsolatot tart és, akit a közgyűlés a választmány javaslata alapján levelező taggá választott.
 - d) A Társulat tiszteleti tagja lehet olyan kiváló bel- vagy külföldi személy, aki a karszt- és barlangtudományok művelése terén kimagasló eredményt ért el, vagy a Társulat munkáját saját munkaterületén tartósan és nagymértékben elősegítette, s akit a Társulat közgyűlése a választmány javaslata alapján tiszteleti taggá választott.
 - e) A Társulat jogi tagja lehet minden olyan intézmény, vállalat, egyéb jogi személy, amely a Társulat munkáját elősegíteni akarja; a felelős vezetőjének írásbeli jelentkezése alapján a Társulat választmányára felvesz.
- 8.) Az ifjúsági, rendes és jogi tagság a felvételi kérelem elfogadásával kezdődik. Megszűnik: törlés, kizárás, kilépés, halál, vagy a jogi személy megszűnése esetén.
- a) A kilépést a tükörság írásbeli nyilatkozat alapján a választmánynak jóváhagyás végett bejelenti.
 - b) Törölhető a választmány jóváhagyásával az a tag, aki legalább egy évi tagdíjára lékban van és hátralékát felszólításra sem rendezi
 - c) Kizárható az a tag, aki a Társulat érdekeit veszélyezteti, vagy törvénybe ütköző magatartást tanúsít. A kizárást a fegyelmi bizottság javaslata alapján a választmány határozhatja el. A kizárási határozat ellen a határozat kézhezvételétől számított két héten belül fellebbezni lehet a tükörság útján a közgyűléshez, de a kézbesített fegyelmi határozat a közgyűlés döntéséig érvényben marad. Kizárt tag újbóli felyétele a közgyűlés hatáskörébe tartozik.
- 9.) A Társulat tagjainak jogai:
- a) A Társulat ifjúsági tagjai tanácskozási joggal résztvehetnek a közgyűlésen. Megválaszthatók az ifjúság részére fenntartott tisztségekre, igénybevehetik a Társulat tagjainak biztosított szolgáltatásokat, használhatják a Társulat könyv- és szertárát, valamint gyűjteményeit, kutató csoportjuk vezetőjének javaslatára.
 - b) A Társulat rendes tagjai szavazati joggal résztvehetnek a közgyűlésen. Indítványokat tehetnek, választási joguk van és megválaszthatók a Társulat bármely tisztségére. Új tagokat ajánlhatnak. Igénybevehetik a Társulat által a tagoknak biztosított szolgáltatásokat, használhatják a Társulat könyv- és szertárát, valamint gyűjteményeit.
 - c) A Társulat levelező tagjai díjmentesen megkapják a Társulat kiadványait.
 - d) A Társulat belföldi tiszteleti tagjai szavazati joggal résztvehetnek a közgyűlésen. Igénybevehetik a Társulat által a tagoknak biztosított szolgáltatásokat, használhatják a könyv- és szertárát, valamint a gyűjteményeket. Díjmentesen megkapják a Társulat kiadványait. Hivatalból tagjai a Tanácsadó Testületnek. A Társulat külföldi tiszteleti tagjai díjmentesen megkapják a Társulat kiadványait.
 - e) A Társulat jogi tagjainak jogai: Képviselőjük választási és szavazati joggal résztvehet a közgyűlésen. Igénybevehetik a Társulat által a tagoknak biztosított szolgáltatásokat, s felkérhetik a Társulatot, számukra fontos, a Társulat célkitűzéseit körébe tartozó munka elvégzésére.
- 10.) A Társulat tagjainak köteleességei:
- Tevékenyen résztvenni a Társulat munkájában, megtartani az alapszabályokat, óvni a Társulat vagyonát, fejleszteni a szakmai képzettségüket és fizetni a társulati tagdíjat. A levelező és tiszteleti tagok tagdíjat nem fizetnek. A társulati tagdíj összegét a választmány javaslata alapján a közgyűlés szabja meg.

III. fejezet.

A Társulat felépítése és működése.

11) A Társulat szerkezete:

- 1.) Vezető szervek
 - a) közgyűlés
 - b) választmány
 - c) vezetőség
- 2.) Egyéb szervek
 - a) tanácsadó testület
 - b) számvizsgáló bizottság
 - c) fegyelmi bizottság
 - d) munkaszervezetek
 - e) szakmai szervezetek
 - f) célbizottságok.

12) A közgyűlés a Társulat legfelsőbb szerve.

- a) Hatáskörébe tartozik az intézkedés joga legfelső fokon a Társulat minden ügyében. Kizárólagos hatáskörébe tartozik;
 - 1) az alapszabályok módosítása,
 - 2) a tisztségviselők megválasztása és részükre a felmentés megadása,
 - 3) a költségvetés jóváhagyása és a zárszámadás elfogadása,
 - 4) a kizárt tag esetleges felvétele,
 - 5) esetleges fuzió, vagy a Társulat megszűnésének kimondása esetén a vagyon hovafor-
fordításával kapcsolatos javaslattétel.
- b) A Társulat tarthat rendes és rendkívüli közgyűlést.
Összehívása a tárgysorozat közlésével az elnök kötelessége s közgyűlés időpontját két héttel megelőzően.
 - I. A közgyűlés rendes ülését évente egyszer tartja.
 - II. Rendkívüli közgyűlést kell összehívni
 - 1) a rendes tagok egyharmadának írásbeli kérelmére
 - 2) ha a választmány kétharmados többséggel kéri
 - 3) ha a számvizsgáló bizottság kéri
 - 4) ha az elnök vagy a vezetőség többsége valamely kérdésben szükségesnek látja a közgyűlés döntését.
- c) A közgyűlés akkor határozatképes, ha a szavazati joggal rendelkező tagságnak legalább fele jelen van. Határozatképtelenség esetén a közgyűlést ugyanazon tárgysorozattal 15 napon belül újra össze kell hívni, amikor a jelenlévők számára való tekintet nélkül határozatképes.
- d) A közgyűlés általában egyszerű szótöbbséggel (50 %-ot meghaladó) dönt. Választásnál, személyi kérdésekben a szavazás titkos. Alapszabálmódosítás, más közö-
séggel történő egyesülés, a Társulat megszűnése és ez esetben a vagyon hovafor-
dítása tárgyában a közgyűlésen jelenlévő rendes tagok kétharmadának szavazata
szükséges.
- e) Amennyiben a közgyűlésen felvetett kérdés, vagy indítvány előzetes vizsgálatra
szorul (adatgyűjtés, jogi tanács stb.) 8 nappal a közgyűlés előtt írásban kell a veze-
tőségnek beterjeszteni.
- f) A szavazatszedő bizottság a közgyűlés különleges szerve. Feladata a közgyűlésen
a szavazások és választások technikai lebonyolítása.

13) A választmány két rendes közgyűlés között eltelt időben a Társulat felsőbb irányító szerve. A közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozó ügyek kivételével minden társulati ügy intézésében döntési joga van. Határozatai ellen a közgyűléshez lehet fellebbezni. A fellebbezésnek halasztó hatálya nincs. A választmány a közgyűlésnek felelős.

13) a) Hatá skörébe tartozik:

- a) az ifjúsági, rendes és jogi tagok felvétele
- b) levelező és tiszteleti tagok ajánlása a közgyűlésnek
- c) tagok kizárása előzetes fegyelmi eljárás alapján
- d) munkaszervezetek elismerése
- e) szakmai szervezetek létrehozása
- f) ügyrend elfogadása, ill. módosítása.

b) A választmány tagjai:

- 10 választott választmányi rendes tag,
- a vezetőség tagjai,
- azon csoportok képviselői, amelyek legalább 10 taggal rendelkeznek, elfogadott munkaterv alapján működnek és munkájukról rendszeresen jelentést adnak (ha a csoport vezetője a választmánynak egyéb funkciója révén tagja, akkor csoportját külön kiküldöttel képviseltetheti),
- a szakbizottságok vezetői.

c) A közgyűlés 5 választmányi póttagot is választ, akik a választáson elnyert szavazati arányuk sorrendjében az esetleg kieső választott választmányi tagok helyére lépnek.

d) A választmány üléseit legalább 1/4 évenként tartja. A vezetőség két tagjának, vagy a választmány tagjai egyharmadának írásbeli kérelmére az elnök a választmányi ülést 15 napon belül összehívja.

e) A választmány határozatait általában egyszerű szótöbbséggel, nyílt szavazással hozza, Személyi ügyekben a választmány titkos szavazással dönt. Kizárás esetében kétharmados szótöbbség szükséges.

f) A jelölő bizottság a választmány különleges szerve. Feladata új tisztségviselők jelölése a közgyűlés számára. 7 tagját a választmány titkos szavazással jelöli ki, az elnök megjelölésével.

14) A vezetőség a Társulat életének irányító szerve.

Tagjai: az elnök

két társelnök és a főhatóság által delegált személy

a harmadik társelnök minőségében

a 6 szakosztály elnöke

a főtitkár

három titkár

Feladata a társulati ügyek intézése. Vezetőségi ülések összehívásáról szükséghez mérten az elnök gondoskodik.

a) Az elnök a társulati munka legfőbb irányítója és vezetője. Ellenőrzi és irányítja a vezetőség tagjainak és a többi tisztségviselőnek a munkáját. Összehívja a közgyűlést, a választmányi és vezetőségi üléseket, s elnököl azokon. Felelősséggel irányítja a Társulat anyagi ügyeit. Kiadmányozási és utalványozási joga van.

b) A társelnökök az elnök közvetlen tanácsadói. Esetről esetre az elnök, huzamosabb időre a választmány megbízásából helyettesíthetik az elnököt.

c) A titkárság tagjai a főtitkár és a három titkár. A Társulat ügyintéző szerve. Feladata az irányító szervek határozatainak végrehajtása.

d) A főtitkár irányítja és összefogja a titkárok munkáját és felel a Társulat ügyviteléért. Munkáját az elnök irányítása mellett végzi, a választmány és a vezetőség határozatainak megfelelően. Munkájáról esetről-esetre az elnöknek és a választmánynak beszámol. Helyettesítésére esetenként az elnök vezetőség egyik tagját jelöli ki. Huzamosabb helyettesítéséről az elnök előterjesztésére a választmány gondoskodik. Kiadmányozási és utalványozási joga van.

A gazdasági titkár kezeli a társulat vagyont, gondoskodik a tagdíjak beszedéséről, felelős a tagdíjnyilvántartás vezetéséért. Kidolgozza a vezetőséggel egyetértve a Társulat költségvetési tervét, és azt a közgyűlés elé terjeszti. Az elnökkel, vagy a főtitkárral

közösen utalványoz a költségvetés terhére. Felelős a pénzügyi szabályszerűség és költségvetési helyességért, a Társulat pénzügyi és egyéb gazdasági könyveinek napra kész állapotban való vezetéséért. Felelős az elszámolási, számla és általában a bizonylati fegyelem betartásáért. Irányítja és ellenőrzi a társulati vagyont kezelő személyek munkáját. Ellenőrzi a csoportok azon elszámolásait, amelyek társulati anyagi eszközök felhasználásáról szólnak. Felelős a leltárért, és a társulati vagyontárgyak karbantartásáért. A Társulat gazdasági ügyeiről és vagyoni állapotáról a vezetőségnek jelentést tesz.

A szervező titkár elsősorban a munkacsoportokkal kapcsolatos ügyekkel foglalkozik. Számontartja és összehangolja a csoportok munkatervét és általában a csoportok munkáját.

A szaktitkár elsősorban a szakmai szervezetek ügyeivel foglalkozik. Számontartja, összehangolja munkájukat. Felügyel a könyvtárra és a gyűjteményekre.

- 15) A tanácsadó testület: a karszt- és barlang tudományok, valamint a kapcsolatos műszaki kérdések legkiválóbb szakembereit foglalja magában. Elnökét és tagjait a közgyűlés kéri fel erre a tisztségre, hogy tanácsaikkal a Társulat eredményes működését és a vezetőség munkáját elősegítsék.

- 16) A számvizsgáló bizottság: három tagból áll. A közgyűlés választja a Társulat vagyongazdálkodásának felülvizsgálatára. Tagjai sem a választmány tagjai nem lehetnek, se más tisztséget be nem tölthetnek. A számvizsgáló bizottság tagjai a vagyongazdálkodást legalább félvétenként megvizsgálják, a számadási év lezártával pedig az évi zárszámadást és a pénzkezelésre vonatkozó okmányokat, könyveket és egyéb iratokat tartoznak részletesen megvizsgálni és a vizsgálati eredményekről a választmánynak és a közgyűlésnek jelentést tenni. Amennyiben szabálytalanságot észlelnek, ezt a választmánynak, súlyosabb esetben a rendkívüli közgyűlésnek bejelenteni kötelesek.

- 17) A fegyelmi bizottság három választott tagból áll, akiket a közgyűlés választ. Összeférhetetlenség esetén a választmány a fegyelmi bizottság összetételét a szükséghez képest módosíthatja. Az összeférhetetlenség tényét a választmány állapítja meg. Tagjai közül egyik a Társulat jogtanácsosa. Feladata az elnök és a választmány által meghatározott ügyekben a fegyelmi szabályzat szerint a fegyelmi vizsgálatot lefolytatni, majd a vizsgálat eredményéről a választmánynak írásbeli jelentést tenni. A jelentés a kiszabandó fegyelmi büntetésre vonatkozó javaslatot is magában foglalja. A jelentést a bizottság minden tagjának alá kell írni. Véleménykülönbség esetén záradékolás szükséges. A fegyelmi szabályzat az alapszabály függelékét képezi.

- 18) A munkaszervezetek valamely társadalmi szerv, intézmény, vállalat patronálása és anyagi támogatás segítségével barlangkutató munkára vagy barlangjárásra és a barlangkutatás elősegítésére egyesülnek.

Alapformái: szakkörök és kutatócsoportok.

- a) A szakkör legalább tíz társulati taggal, ezek közül legalább három rendes taggal rendelkező szervezet. Általában barlangjárásra és tagjainak a barlangkutatásba való bevezetésére alakul.
- b) A kutatócsoport barlangkutatás céljára alakult legalább tíz rendes taggal rendelkező szervezet, mely elfogadott munkaterv alapján működik és munkájáról rendszeresen jelentést ad. Képviselője a Társulat választmányának tagja. A szavazati jogot a választmány alakuló ülésén az elmúlt évi beszámoló alapján a Titkárság előterjesztésére a választmány adja meg.
- c) A szakkör vagy kutatócsoport megalakulásáról és tagjainak a Társulatba való belépéséről - az anyaszervezet jóváhagyásával - írásban értesíti a Társulatot és elismerését kéri. Ezen kérelem alapján a választmány legközelebbi ülésén, ha a szakmai vezetést (esetleg kijelölt felelős patronussal) kielégítőnek látja, a Társulat szervezetei közé felveszi a kérelmező szakkört, vagy kutatócsoportot.
- d) A szakkör vagy kutatócsoport munkájáról legalább év végén egyszer jelentést köteles küldeni.
Ha év végi jelentését felszólításra sem küldi be, "nem működő csoport"-ként kell nyilvántartani legfeljebb három évig. Ezen idő után megszűntnek tekintendő. A szakkör vagy kutatócsoport megszűnhetik még feloszlással vagy feloszlással is. A feloszlást alapos indok alapján a vezetőség javaslatára a választmány határozhatja el. A feloszlató határozat ellen a közgyűléshez lehet fellebbezni. A fellebbezésnek halasztó hatálya nincs.

- 19) A szakmai szervezetek a Társulat tagjaiból a szakmai munka tökéletesítésére és szervezésére alakuló állandó, vagy időszakos közösségek.

Alapformáik: a szakosztályok,
melyeken belül szakbizottságok működnek.

- a) A szakosztályok a tudományos munka hatékonyságának emelésére a szakmai munka koordinálására a rokon szakterületek gyakorlati művelőiből alakult szervezetek. A társulat hat szakosztályt alakít.

- 1) Dokumentációs szakosztályt,
- 2) Élettani szakosztályt,
- 3) Földrajzi szakosztályt,
- 4) Földtani szakosztályt,
- 5) Műszaki szakosztályt,
- 6) Történelmi szakosztályt

A szakosztályok tagjai lehetnek a szakosztály feladataival foglalkozni kívánó társulati tagok.

Az egyes szakosztályok vezetésére a közgyűlés a többi tisztségviselővel együtt egy-egy elnököt választ, akik a Társulat vezetőségének tagjai. Az ügyek intézésére, az elnök helyettesítésére a szakosztály tagjai előadót választanak. A szakosztályok munkájukról évente a közgyűlés előtt legalább 30 nappal jelentést nyújtanak be a titkársághoz.

- b) A szakbizottságok a szakosztályokon belül a karszt- és barlangtudomány valamely területének művelésére alakult állandó közösségek. Szakbizottság alakítását az illetékes szakosztály elnökének javaslatára a választmány határozhatja el. A működő szakbizottságok vezetői a választmány tagjai. A szavazati jogot a választmány alakuló ülésén az elmúlt évi beszámoló alapján a titkárság előterjesztésére a választmány adja meg.

- 20) A célbizottságok a választmány által meghatározott célra alakított szervek. Vezetőjüket a választmány választja. Munkájukról a választmány részére adnak jelentést. Az állandó feladattal működő célbizottságok vezetői a választmány tagjai.

xxx xxx xxx xxx xxx xxx xxx xxx xxx xxx xxx xxx

A TARKÓI KÖFÜLKE KUTATÁSÁNAK ÖSLÉNYTANI EREDMÉNYEI.

Dr. Jánossy Dénes.

A Bükk-fennsík déli peremén, a Tarkó-hegy csúcsa alatt kb. 850 m t.sz.f. magasságban fekszik egy nagybőlméretű sziklaeresz, a Tarkói-kőfülke.

Az eredetileg kb. 20 m széles és csupán 4-5 m mély üreg a turisták és vadászok körében régen ismeretes volt, de a tudomány számára csak azáltal vált jelentőssé, hogy Mottl Mária 1939-ben, majd Kadie Ottokár 1942-ben szakszerű ásatásokat végzett benne. Az általuk kitermelt őslénytani leletanyag érdekesnek mutatkozott, de nem tért el lényegesen sok más hazai barlang kitértésétől.

A kőfülke kutatásában a fordulópontot az 1958-59-es tél jelentette. 1958. év őszén egri amatőr barlangkutatók a kb. 300 m-rel mélyebben fekvő Imó-forrás egykori kőrési helye után kutatva és a fülke látszólag-tömör hátsó falát vizsgálva megállapították, hogy mögötte üreg van, mely élénk-vörös színű agyagot tartalmaz. Minthogy a vörösságyban nagybőlméretű csontokat fedeztek fel, kapcsolatba léptek a Természettudományi Múzeum Öslénytárával, illetve a szerzővel. 1960 és 1961 nyarán aztán az amatőr barlangkutatók és a szakemberek rendkívül gyümölcsöző és példamutató együttműködésének színhelye volt a lelőhely. Ennek az együttműködésnek köszönhetőek azok a kimagasló tudományos eredmények, melyekről az alábbiakban szándéksom röviden beszámolni.

Az említett két évben az egri Állami Dobó István gimnázium KISz-szervezetén keresztül 30-40, természettudományok iránt érdeklődő diákból álló kutató-tábort szerveztünk. A táborok vezetői Lengyel Gábor igazgatóhelyettes, Estók Bertalan, Horváth Sándor, Somlai György

és Hajas András tanárok voltak. Ezenkívül résztvettek Topál György muzeológus a Termé - szettudományi Múzeum részéről, Szőke Mátyás régész-hallgató és Pap László szilvássvárad bányamester a családjával. A munka mindvégig szakmai irányításom alatt állott.

Mielőtt az őslénytani eredményekkel közelebbről foglalkoznánk, nem árt, ha néhány tényről rögzítünk a barlangok kőültetés anyagával kapcsolatban. Az elmúlt 50-100 ezer év történetét, szárazföldi állatvilágának változásait a legjobban a kisebb karsztüregekben, barlangokban lerakódott, erősen mésztartalmu agyagrétegekből olvashatjuk le. A magas mésztartalom ugyanis biztosítja azoknak az állati csontoknak a fennmaradását, melyek bekerültek valamilyen módon a barlangba. Ugyanezek a csontok például az erdő avarjában, humuszában néhány év alatt elporladtak volna. A barlangok, kőültek kialakulásuk után a bennük lerakódott agyagokban némely helyen rétegről rétegre megóvják a csontokat és ha ezeket elővigyázattal, sorjában kiássuk, a rétegsor maradványaiból éppen úgy megállapíthatjuk a múlt változásait, mintha egy nagy könyv lapjairól olvasnók. Csontok természetesen nemcsak barlangokban, hanem "fedetlen" lelőhelyeken is fennmaradnak. A barlangoknak azonban rendkívüli előnyük van az utóbbiakkal szemben. Az ilyen üregekben ugyanis baglyok gyakran töltik nappali pihenőjüket és ott emésztésük folyamán kiöklendezik a táplálékukban szereplő apró állatok (békák, gyíkok, madarak, emlősök stb.) emészthetetlen részeit, csontjait, másrészt denevérek ezekben elpusztulnak és csontmaradványaik szintén fennmaradnak. Az apró állatok csontjain pedig az évezredek változások nyomai általában jobban megállapíthatók, mint nagyobb állatoknál.

De térjünk vissza a Tarkói kőültekre, illetve azon belül azokra a karsztjelenségekre, melyek az ősmaradványokat olyan jól megőrizték számunkra. Már az egi barlangkutatók felfigyeltek arra, hogy ilyen kis üregre nem jellemző, szokatlanul erős másodlagos mészkéregképződés ment végbe. Nagyobb üreg jelenlétére következtek a karvastagságúnál erőteljesebb cseppkövekből és némely helyen félméternél is vastagabb kalcit-kéregből. Mindenesetre ez a kalcitkéreg fedte be és zárta le, mintegy "konzervdobozként" azokat a leleteket, melyekről a továbbiakban szó lesz.

Az előtérben a tulajdonképpeni kőültekben a humusz alatt már Kadie és Mott barnássárga agyagot talált, melyben, - egyedülálló jelenségként, - hatalmas, gyermekfej-nagyságot is elérő mészkőkavicsok helyezkednek el. Ebben a barlangokban szokványos felsőjégkori állatvilág csontjait megtalálták még annakidején: sok barnamedve, barlangi medve, barlangi oroszlán, bölény, kőszáli kecske stb. maradványát. A kőülteken kívül részben egy kis agyaglcncse formájában az utolsó jégkor végéről származó üledéket fedeztünk fel, mely havasi pockot, hófajdot, sarki rókát szolgáltatott.

Végül, - mint már említettem, - a kőülke látszólagosan tömör hátsó fala mögött helyezkedett el az az üreg, ill. hasadék, mely a vörös agyagot tartalmazta. Ebben az üregben eddig 12 m mélységig hatoltunk le. Az innen kikerült leletanyagról a továbbiakban kissé részletesebben beszámolok.

Végso soron úgy képzelhetjük el ezek alapján az üregek keletkezését, hogy talán az alsó jégkorban vagy még régebben kialakult a hátsó hasadék, mely a középső jégkor után kalcit-kéreggel lezáródott. Ezekután maródhatott csak ki a kőülke elülső része.

Mindezt egybevetve megállapíthatjuk, hogy a Tarkói kőülke a különleges karsztjelenségek révén a középső jégkortól a felső jégkor végéig hazánk akkori állatvilágának legteljesebb fejlődési sorát őrizte meg. Az állatvilág maradványait azonban, - főleg az apró gerinceseket, - melyek alapján az egykori élővilágot megismertük és melyekből a fenti következtetést levontuk, - nem könnyű megtalálni. Mikor az egi barlangkutatók az első medvecsontokat felfedezték még nem is gondoltak és nem is gondolhattak arra, hogy mennyi apró állati maradvány rejtőzik a vörös agyagban. Hogy ezeket megtaláljuk a világsszerte szakkörökben elterjedt szitálási módszerhez folyamodtunk. A szitálási módok közül a finomluku, 1 mm-es szitaszöveten át való mosás jelenleg a legökéletesebb. Ezért az anyagot a 2 km-nyire fekvő legközelebbi forráshoz számmal szállítottuk, majd ott átmostuk és kiszárítva átválogattuk. Ennek a rendkívüli fáradságos és hosszadalmas munkának, melyet az egi diákok nagy szorgalommal végeztek, - meg is volt a megfelelő tudományos eredménye. Míg a régi gyűjtési módszerrel legfeljebb 15-20 nagyobb állat maradványát találták volna, addig mi kereken 80 faj csontját fedeztünk fel ilyen módon az üledékben. Hogy ez a szám milyen magas, lemérhetjük azon, hogy a 80 faj közül 60 az emlősöktől származik, s jelenleg a Bükkben csak kb. 40 emlősfaj él.

Ugy gondolom, nem lenne helyénvaló a felfedezett állatfajok nevét felsorolni, annál kevésbé, - mert a többségüket csak latinul tudjuk megjelölni, magyar nevük nincsen. Inkább kíséreljünk

még egy életképet festeni arról, hogy milyen is lehetett a Bükk-hegység élővilága a középső jégkorban (másképpen mind-el-rissz-interglaciálisban), mintegy 400 000 évvel ezelőtt abban az időben, amikor a hasadék vörös agyaga lerakódott.

A Bükkben a bükkfának nyoma sem lehetett. A hegység peremén déli növények, ostorfák (Celtis) éltek, melyek felhúzódtak a hegyoldalakra. Az erdőkben a tölgy, szil, hárs uralkodtak, a fennsík szórványosan lenyők fordultak elő, de ezek között a déli szárma-zású diófák is jól érezték magukat. Mindezeket igazolja az a virágpor, mely a vörösayag-ban évezredek hosszú során át fennmaradt.

A hatalmas erdők hajlékot adtak nagytermetű medvéknek, a barlangi medve elődei-nek, párdusoknak, farkasoknak, vadmacskáknak. A tisztásokon erőteljes, a mai szibériaiakhoz hasonló őzek, szarvasok, bölények, itt-ott a mai muflonoknál másfélszer nagyobb vadjuhok legelésztek. A napos köveken gyakorta sütkeztek a smaragdzöld gyíkok.

Sziklafalnak kellett lennie már akkor is, mert jellegzetes sziklai madarak, a déli sarlóscsúcs és havasi csóka leletei is előkerültek.

A kisebb emlősök, cickányok, egerek, pockok különösen jól mutatják az időszak átmeneti jellegét. A ma már kihalt, déli jellegű pockok közé itt-ott már szibériai pockok vegyültek, mintegy előre jelezve a bekövetkező nagy eljegesedést.

De éjszaka is mozgalmas volt a Tarkó környéke. Denevér-szakemberünk, Topál György megállapítása szerint 18-20 féle denevér élt az akkori környéken, köztük két mai keletázsiai faj. - Az öreg fák a macskabagolynál erőteljesebb bagolyfaj huhogott és gyűjtötte az utókor szakemberei számára az egereket - pockokat.

Ez az érdekes állatvilág, - mint említettem - a középső jégkorban élt, egy eddig európaszerte teljesen ismeretlen időszakban. A kutatások legfőbb tudományos jelentősége éppen az eddig ismeretlen időszak állatvilágának megismerésében rejlik.

De hogyan állapítjuk meg az állati maradványok alapján, hogy éppen erről az időszak-ról van szó?

Erre a kérdésre többek-közt egy-egy olyan apró állatfaj csontjai válaszolhatnak, mely faj fejlődési üteme gyorsabb a többinél. Ilyenek például a jégkorszak folyamán az ugynevezett nyul farku pockok, vagy pocoklemmingek, melyek utódai Középázsziában ma is élnek. Szerencsére a több ezer tarkói apró csont között sikerült néhány ilyen kis fogat találni és a "nyul farku pockok" (a latin-görög Lagurus név után) eddig ismeretlen új alakját felfedezni. Ez a néhány fogacska azonban önmagában még nem lenne elegendő bizonyíték a lele-tek korára vonatkozólag. Azonban más, tömegesen előforduló apró állatfajok is (cickányok, hörcsögök) átlagméretükben határozottan eltérnek az eddig ismertektől és néhány, ma fő-leg Keletázsziában található állatfaj, többek közt a mi háziegerünk őse is, mely egész Európában a jégkori üledékekből eddig ismeretlen volt, itt megjelenik. De az egész, itt ismert-e-tett állatvilág nem illik bele az eddigi jégkori leletek együttesébe. Itt a tudomány számára csaknem minden lelet újdonság.

A tarkói kutatások rendkívüli őslénytani eredményei azonban nemcsak a hazai tudó-mányos körök előtt váltak ismertekké, hanem túlhaladtak már is határainkon. Az 1961. év-ben, Varsóban ülésező Nemzetközi Negyedkorkutató (INQUA) Kongresszuson már szere-peltek 41 nemzet 500 kutatója előtt és nagy érdeklődést váltottak ki.

A kutatásokat ezévből még tovább folytatjuk.

Az itt vázoltak alapján láthatjuk, milyen nagy tudományos jelentősége lehet a barla-n-gokban talált ősmaradványoknak. És ennek felelősségérzetet kell ébresztenie mindazok-ban, akik barlangok üledékeiben ősmaradványokat találnak. Ha a leleteket megfelelő hely-re juttatják, hazánk kulturkincseivé teszik azokat. Egyre jobban be tudunk hatolni ezek-révén a múltba és egyre teljesebb képet kapunk annak élővilágáról - éghajlatáról. Ellen-kező esetben a leletek mint értéktelen lomok elvesznek mindenki számára.

UJABB SZEMPONTOK A CSOBÁNKAI MACSKALYUK-BARLANG EREDETÉNEK KÉRDÉSÉHEZ

Dr. Leél-Óssy Sándor

A Pilis-hegység egyik legérdekesebb és szakkörökben, valamint a turisták előtt egyaránt jól ismert karsztjelensége a csobánkai Macskalyuk-barlang. A Macskalyuk Cso-bánkától K-re kb. 2 km-re fekszik a Ziribár-hegy (409 m) DK-i aljában. A jellegzetes viznyelőbarlangba ÉNy-felől mélyre bevágódott, sziklamedres és időszakosan működő bu-vópatak torkollik, amely a Ziribár és a Hosszúhegy (497 m) közötti, magasan fekvő kis medence vizét vezeti le a barlangba. A buvópataknak a barlang alatt a felszínen is megvan az egyenes folytatása. Világosan látszik, hogy a barlang a pataknál fiatalabbkorú és csak később, utólagos beszakadással fejezte le a buvópatak felső szakaszát. Ezt az utólagos barlangbeszakadást (u.n. batükapturát) bizonyítja az is, hogy a viznyelőbarlang bejárata és buvópatakja egyaránt a dachsteini mészkövet befedő hárshegyi homokkőtakarón alakult ki, tehát tulajdonképpen fedett karsztjelenség, amely csak a hárshegyi homokkőtakaró besza-kadásával nyílt fel.

A barlang részletes leírásával, méreteivel és nagy reményekkel kecsegtető feltá-rási lehetőségeivel most nem kívánok foglalkozni, csupán a barlang eredetének a kérdését vizsgálom.

A barlanggal többször is foglalkoztak a szakirodalomban. KOCH ANTAL (1871), BEKEY IMRE GÁBOR (1913) és LÁNG SÁNDOR (1953) különböző koru tanulmányai - bár a részletekben eltérnek egymástól - megegyeznek abban, hogy a barlangot típusos hidegvizes eredetű karsztos barlangnak tartják. A legutóbbi időig magam is ezt a felfo-gást képviseltem.

1962. áprilisi kutatóutam alkalmával azonban a barlangban több olyan képződ - ményt találtam, amelyek a barlang hévvizes eredetét látszanak bizonyítani. Így szépen ki-fejlődött barit kristályokat a barlang falain és a törmelékben, jellegzetes gömbfülkeszerű ki-oldásokat, stb.

Ezekután a barlang eredetét a következőképpen képzelem el:

A pleisztocén folyamán a Ziribár DK-i oldalában a hárshegyi homokkőtakarón felszíni erózióval patakmeder alakult ki. Ezzel egyidőben - vagy talán már előbb is - a felszín alatt, már dachsteini mészkőben, hévvizes barlang oldódott ki a tektonikus hasadé-kok mentén. Később a barlang mennyezetét alkotó néhány méteres hárshegyi homokkőré-teg zsombolyszerűen felszakadt, és a patak buvópatakká, a hévvizes barlang pedig karszt-os viznyelőbarlanggá alakult át. Végül a pleisztocénvégi fiatal tektonikus mozgások - a Zi-ribár tönkjével együtt - a barlangot és buvópatakját is kissé kiemelték.

Tehát a Macskalyuk eredetileg rejtett hévvizes barlang volt, mely csak utólag - felszakadással - alakult át karsztos viznyelőbarlanggá.

A barlang eredetével és feltárási lehetőségeivel későbbi alkalommal még részle-tesebben kívánok foglalkozni.

KUTATÓCSOPORTJAINK MUNKÁJÁRÓL

JELENTÉS

a Veszprémi Barlangkutató Csoport 1961. évben végzett munkájáról.

Csoportunk 1961-ben folytatta a Déli-Bakonyban emelkedő Kab-hegy karsztjának feltárását. Május és június hónapban a Kab-hegy északi oldalában, az Urkut határában lévő Macskalyuk víznyelő 1960 végén megkezdett bontását folytattuk. Az előző évi ácsolatot megerősítettük, a tavasz folyamán behordott friss törmeléket eltávolítottuk, majd folytattuk a nyelő délkeleti sziklafala mentén hajtott kutatóakna mélyítését. Ugyancsak a Macskalyuk víznyelő mellett üttünk fel augusztusi kutatótáborunkat is, amikor további nyolc napot szántunk az erősen eltömődött víznyelő bontására. A táborozás végéig mintegy 9 méter mély, majd ezen mélység elérése után keleti irányban 4 méteres vízszintes szakasszal folytatódó kutatóvágatot hajtottunk a főleg finom, iszapolt bazaltmálladékból és korhadó szerves anyagból álló törmelékűgöbe. Munkánk nem járt közvetlen eredménnyel, mert a törmeléket áttörni nem sikerült és a jelek szerint még igen hosszú eltömődött szakaszra kell számítanunk. Huza - tot még a táró legvégén sem észleltünk, tehát még mindig nem jutottunk túl a tömött, finomszemcsésű, légzáró törmelékretegen. Eddigi eredményeinkből azt a következtetést tudtuk levonni, hogy nyelő kb. 3,5 m széles, legalább 10 m magas, Ny-K irányú hasadék, melynek nyugati vége függőlegesen felszakadt és ez alkotja a nyelő látható, hatalmas kúthoz hasonló felszíni részét. Ez a hasadék K irányban lejt, rövid, néhány méteres szakaszon (a Bertalan Károly által 1935-ben feltárt és leírt kis "terem"-ben) járható, de a törmelék hamar eléri a bollozatot és elzárja a továbbjutást. A törmelék dőléséből arra következtethetünk, hogy a víz a törmelékben K irányban szivárog el, a további bontást ezért célszerűen a Bertalan Károly által feltárt szakasz végén, a sziklabollozat alatt kell folytatni.

Az őszi hónapokban a Kabhegy csucsától 2800 m távolságban Ny irányban, az E2 jelű erdőgazdasági erdőterület ÉK csücskében lévő, dachsteini mészkőben kialakult víznyelő bontásával foglalkoztunk. Tudomásunk szerint az irodalom ezt az aktív, jól fejlett víznyelőt nem ismeri, csoportunk ezért "Baglyas" víznyelőnek nevezte el. A gömbölyű bazalt - kövekből álló, igen laza hordalékban, a hatalmas mészkőtömbök mellett 3 m mély aknákat mélyítettünk, melynek során több, vizmoszt repedést találtunk a mészkőben, amelyek egyikéből - másikkal élénk légáramlást észleltünk. Október végén olyan méretű rést találtunk a mészkövek között, melybe kevés bontással bejuthattunk és mintegy 5 méter hossz - szan tudtuk követni a törmelékkel részben elzárt vízutat. A továbbjutást nehezen hozzáfér - hető hordalékűgő zárja el.

A karszt és barlangkutató elméletének területén foglalkoztunk a hidegvizes mészkőbarlangok képződésének kémiai jellegű problémáival. Ezzel kapcsolatos elméleti eredményeinket a "Karszt és Barlangkutató" c. lapban részben már ismertettük, részben a közeljövőben tesszük közzé.

A Veszprémi Barlangkutató Csoport 1962 évi kutatási terve.

Feltáró kutatásainkat továbbra is a kabhegyi karsztvidékre összpontosítjuk.

Bekapcsolódunk a barlangkatasztrozési munkákba és megkezdjük a Bakonyban a Győr-Veszprém vasutvonalától nyugatra eső terület hiányosan ismert barlangjainak újra - bejárását és felmérését.

Lehetőségeinkhez képest laboratóriumi kísérleteket végzünk a mészkő és dol - mit szénsavas vízben való oldódásának tanulmányozása céljából, első sorban a reakciók kinetikájának meghatározására.

Dr. Markó László

1.) A Sátorkőpusztai-barlangban.

A téli időszakban folytattuk a mélyszinti nagyteremből a barlang folytatásának kutatását. A baloldali terem oldalfalán lecsurgó víz nyomán a kutatóknak sikerült 10 m mélységig lemélyíteni. A mélyítéshez összerakható vascsövekből készített háromlábú állványt állítottunk fel. A mélyítés során a törmeléken és agyagkitöltésen átjutottunk és nagy kődarabokhoz értünk, melyek között a mélység felé már hézag mutatkozik.

Közben 1962. február 11-én Benedek Anikó kutatónk a hágcsóval felszerelt bejárati kúrtó közelében, a belső terem elválasztó fal mentén megsüllyedt. A süllyedés nyomán keskeny járat nyílt meg lefelé, amin átréselve magát a nagyterem álfeneke alatti terembe jutott, mely a barlangjárat általános dőlésének és irányának megfelelően lejt a belső terem irányába. A terem fölött teljesen sima lejtős mennyezet alakult ki. A terem vöröses barna barlangi törmelékben képződött és egy kúrtóval folytatódik a törmelékben a mélység felé. Mintegy 10-12 m mélységig járható a kúrtó, a leomlott törmelék tovább eltömte, csak kis hézagok láthatók lefelé a nagyobb kövek között. A továbbjutáshoz a kúrtóból a törmeléket ki kell takarítani. A kúrtó a jelenlegi kutatóknak felé húzódik, ez igazolja, hogy a barlang mélybeli kutatását helyes irányban kezdtük meg.

Reméljük, hogy most már mindkét ponton fokozott ütemű kutatással mielőbb sikerül a barlangjárat régóta keresett folytatásának problémáját megoldani.

2.) A Kis-Strázsahegyi új barlang.

A Kis-Strázsahegy Dorog felé néző oldalában működő mészkőbányában kőkitermelés során végzett robbantással 1962. március 15-én nagyobb barlangnyílás tárult fel. A kőbánya udvarának talppontja fölött kb. 15 m magasságban a kőfal közepe táján mintegy 4 m széles és magas ovális alakú barlangszáj nyílik, mely a hegy belseje felé hasadékszerűen folytatódik, főleg lefelé. A hasadék-barlang általában 1 m széles és mintegy 20 m mélységig járható be. A bejárat fölött, a hegy teteje felé a hasadék nagyobb gömbfülkévé szélesedik és kb. 2 m-re közelíti meg a külszínt. Ide még nem sikerült feljutni.

A hasadék ÉNy-DK-i irányú és kb. 80° dőlésű, tehát majdnem függőleges. A bejárat magasságában a hasadék két oldalán eléggé oldott kalcit kristályos kéreg borítja a falakat, szép oszlopos és sugaras-pikkelyes formákat mutatva. A színe hófehértől - fekete mangános bevonatokkal - barna - vörös vasas kérgezéssel - szürkékig - üvegszerűen csillogó kristályos formáig változik.

A hasadékon át a robbantáskor nagy mennyiségű kő zúdult be az üregbe, mely 20 m mélységben eltömte a járatot, így a mélység felé a továbbjutást elzárta. A jelenlegi fenéken, mely a hegy belseje felé kb. 25 m-ig lejtőszik, a hasadék 2-3 m-ig kiszélesedik, de csak mintegy 30 m hosszúságban járható, mert a két végén összeszűkül. A legmélyebb ponton jobbról vékony nyílást sikerült bontani, melyen át további 2 m-t lehet lejutni, ott azonban a befolylt robbantott kőtörmelék zárja el a további utat.

Itt igen szép, kb. 0,5 m széles lezakadt kalcitkristályos kéreg található, melyen gipsz kéreg bevonat csillog hófehéren. A gipsz kéreg a fenéken az aragonit között kisebb bevonatokkal több helyen is látható. A hasadék teljes hosszúságában és a fenéktől mintegy 10 m magasságig mindkét oldalán teljesen be van vonva csipkészerű, ágasbogás-borsókás aragonittal, melynek vastagsága 10-30 cm között változik. A hasadék két oldalán nagy tömegben és forma-gazdagságban gyönyörködteti a szemlélőt a hófehér és sárgás aragonit kristálybevonat. Ilyen gazdag és szép aragonitos barlang, véleményünk szerint, kevés van országunkban. Helyenként az ágas-bogás törékeny aragonit kristály-költevényeket apró - sugaras kristály-pamacsok díszítik, mint sűrű, díszes tűskék.

Megemlítkük, hogy a barlang megnyílásáról Koltász István geológusmérnök kutatónkától kaptunk értesítést, aki a kőbányának az üzemvezetője. A barlangba elsőként Benedek Attila ifjú kutatónk egy szál kötéllel ereszkedett le és visszamászva beszámolt a barlanghasadék szép képződményeiről.

A kőbánya üzem szerencsére a barlang irányában már nem folytatja a termelést, így a barlangot, mint hazánk természeti szépségének újabb gyöngyszemét, sikerrel tudjuk megővni és megtartani.

Benedek Endre

A MHT. borsodi csoportjának Karszt- és Barlangkutató Szakosztálya jelenti:

A miskolci barlangkutatóknak június 10-én sikerült bejutni a Bükk-hegység egyik nagy barlangrendszerébe. Ezzel a feltárással megdőlt az a nézet, mely szerint a Bükkben nem létezik nagy barlang.

A barlangrendszert a létrási farakodói Szepes- zombolyon keresztül - közel 10 évi fáradságos, rendkívül nehéz munkával - kb. 145 m mélységben érték el. A főág eddig feltárt része 1 km körüli, K-Ny-i irányu, mérete kb. a Béke-barlang méretével egyezik. A lejtés több szűkületen, függőleges szakaszon keresztül igen nehéz. A főág rendkívül gazdag cseppkőképződményekben.

A feltárást, illetve első bejárásban Molnár Gyula, Bödör István, Kutas Tamás, Várszegi Sándor, Lukácsik József, Zsellér György, Köves László és Bán István vették ki részüket, átlagon felüli teljesítményükkel méltán kiérdemelték barlangkutató társaik elismerését.

Juhász András - Borbély Sándor

A Budapesti Lokomotív Barlangkutató Csoport jelenti:

Folytatjuk kutató munkánkat a Macska-barlangban. Május hó 9-10-11-én 7 fővel dolgoztunk. A kutatás során a Kerek-teremben a vízfolyást követve 12 métert haladtunk előre agyagos-köves törmelékben. A Létrás-kürtő tetején kisebb termet tártunk fel. A tovább kutatás mellett a barlang felmérését is elvégezzük.

A Vörös Meteor barlangkutatók nyári terveiből

A Vörös Meteor Barlangkutató Csoport ez év nyarán is Bódvaszilas határában üti fel expedíciójának központi táborát.

Folytatni fogjuk az elmúlt évben felfedezett Meteor-barlang további feltárását. Kiépítjük a barlang bejáratát és megkezdjük a munkát az eddig feltárt szakasz járhatóvá tételére. Felmérjük a barlang megismert járatait és különféle tudományos megfigyeléseket és adatgyűjtést végzünk. Megfestjük a barlang patakjának vizét és, ha az időjárási viszonyok lehetővé teszik, több felszíni viznyelőt is, a hidrográfiai összefüggések tisztázása végett.

Terveinkben a Vecsem-forrás bontásának folytatása és több viznyelő megbontása is szerepel. Zombolykutatóink újabb alsóhegyi zombolyok feltárására és bejárására készülnek.

Tervbevevettük a Meteor-barlanghoz legközelebb eső, ugynevezett Szőlősfekjerti-forrás kiépítését is, melyet "Barlangkutató-forrás"-nak fogunk elnevezni.

Dr. Dénes György

TÁRSULATI ÉLET

A Társulat vezetősége május 31-én ülést tartott, melyen megvitatta az ügyvezetés kérdését, a nyári kutató táborok támogatására szánt összeg elosztását és a dorogi barlangnap programját. Mindhárom kérdésben egyhangu határozattal fogadta el a vezetőség a választmány elé terjesztendő javaslatot.

A választmány ugyanaznap este ült össze.

Dr. Bogsch László elnök javaslatára a választmány úgy határozott, hogy a kiküldött bizottság által kidolgozott új alapszabály tervezetét a vezetőség vitassa meg, majd a vezetőség által elfogadott fogalmazásban közölje le a Tájékoztató a tervezetet, hogy az egész tagság hozzászólhasson és a nyári kutatási idény után összeülő választmány a tervezetet a tagságtól beérkezett észrevételekkel együtt vitathassa meg.

Elnök őszinte sajnálkozással jelentette be a választmánynak, hogy Barátosi József társelnökünk - hivatásszerű munkájának jelentős megnövekedése miatt - Társulatunk ügyvezetői tisztségéről, a Tájékoztató szerkesztőbizottságának elnöki, tisztségéről, valamint az Oktatási és Propaganda Bizottság vezetéséről lemondott. Méltatta Barátosi Józsefnek a Társulat újjászervezésében és vezetésében végzett kiemelkedő munkáját. Javaslatára a választmány egyhangulag jegyzőkönyvi köszönetet és elismerést szavazott meg a lelépő Barátosi József ügyvezető társelnöknek eredményes munkásságáért.

A vezetőség javaslatára a választmány egyhangulag úgy határozott, hogy a Társulat ügyvezetésével az elnök mellett Dr. Dénes György titkárt bizza meg. Ugyancsak Dr. Dénes Györgyöt választotta meg a választmány egyhangulag a Tájékoztató szerkesztőbizottságának elnöki tisztségére is.

A választmány egyben felkérte Barátosi József társelnököt, hogy az oktatási és Propaganda Bizottság elnöki tisztségének ellátását - felgyülemlett másirányú elfoglaltságai ellenére - vállalja továbbra is.

Szilvássy Gyula gazdasági titkár előterjesztette a nyári kutatótáborok anyagi támogatására vonatkozó javaslatát, melyet a választmányt egyhangulag elfogadott.

A választmány ezután határozatot hozott a június hó 24-én Dorogon megrendezendő ez évi barlangnap programjáról.

Dr. Dénes György titkár előterjesztése alapján a választmány jóváhagyta 135 új tag felvételét és 34 tagdíját nem fizető tag törlését. A Társulat létszáma ezzel 929 fő.

A választmány meghallgatta a kiadványok szerkesztőinek referátumát és megvitatta lapjaink helyzetét és problémáit.

A vezetőség előterjesztésére a választmány két új barlangkutató csoport alakulását vette jóváhagyólag tudomásul és őket a Társulat kutató csoportjainak ismerte el. Az egyik csoport a Vegyipari Dolgozók Természetbarát Egyesülete Székesfehérvári Könnyűfémű Osztályának keretén belül alakult Zentai Ferenc vezetésével. Egyelőre önálló munkahelyet nem létesítenek, régebbi csoportok munkájába kapcsolódnak bele. A másik kutatócsoport a Vörös Meteor támogatásával Bódvasszilas községben szerveződött, Veres Sándor vezetésével. Munkaterülete az Alsóhegy. A csoport patronálásával a választmány Dr. Dénes György titkárt bízta meg.

A Karsztomorfológiai Szakbizottság május 25-én szakülést tartott. Az előadóiülés programján Dr. Leél-Össy Sándor kandidátus előadása szerepelt: Beszámoló a váci Naszály víznyelőbarlangjának uirafeltárásáról. Az előadóiülésen tagjaink igen nagy számban vettek részt. Az előadás után számos hozzászólás hangzott el és élénk vita alakult ki, amelyben főleg Gánti Tibor és Vermes János kartársak vettek részt igen aktívan.

1962. június 8-án újabb előadóiülést rendezett Társulatunk. Ennek keretében Csomor Mihály és Zalavári Lajos tartottak előadást: Barlangklíma vizsgálatok a Baradlában címmel. A nagy érdeklődéssel kísért előadást számos hozzászólás követte.

Ezzel Társulatunk be is fejezte 1962. első félévi tudományos előadás-sorozatát. Legközelebbi szakülésünket előreláthatólag 1962 szeptemberében rendezzük.

Dr. Leél-Össy Sándor

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság rendezésében június hó 12-én Venkovits István tartott előadást: Két bakonyhegységi szénbánya nagyhozamu vízbetörésének karszthidrológiai elemzése címmel. A nagy adatanyaggal alátámasztott, számos térképpel és grafikonnal szemléltetett, szellemes új gondolatokat felvető, magas szakmai színvonalú előadás élénk érdeklődést váltott ki a megjelent szakemberekből. A szakülés úgy határozott, hogy javasolja az Évkönyv szerkesztőbizottságának, hogy Venkovits István kitűnő értekezését következő kötetében közölje le.

D. Gy.

AZ IDEI BARLANGNAP.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat ez évben június hó 24-én Dorogon rendezi meg a hagyományos "Barlangnapot", a karszt- és barlangkutatók országos találkozóját.

A találkozón a Magyar Természetbarát Szövetség Barlangbizottságával egyetértésben a természetbarát barlangjárók résztvesznek.

A találkozó programja:

6.47-kor indulás Budapest Nyugati Pályaudvarról Dorogra.

8.24-kor fogadás a dorogi vasútállomáson, indulás a "József Attila" Művelődési Házba.

8.30-9-ig a dorogi barlangkutató csoport kiállításának megtekintése.

9-11.30-ig a kutatócsoportok ankétja

A kutató csoportok rövid (8-10') beszámolója.

Venkovits István társelnök előadása (40').

A dorogi csoport beszámolója és tájékoztatója a délutáni turákhoz (20').

11.30-12-ig közös ebéd.

12-19-ig barlangturák az alábbiak szerint:

I. Sátorköpusztai- és Strázsa-barlangi munkálatokhoz, gyalogtura.

II. Kis-Strázsahegyi új barlanghoz gyalogtura.

III. Tokod-Altárói bányabeli barlangokhoz autóbusszal.

IV. a XVII. aknai vízbetörések megtekintéséhez, az érdeklődő karszthidrológusok részére, autóbusszal.

V. Klastrompusztára, az Esztergom-i "Ifjú Gárda" barlang kutató csoport kutató táborába, a pilisnyergi víznyelő bontás megtekintéséhez, autóbusszal.

20 órakor visszaindulás Dorogról Budapestre

21.43-kor érkezés Budapest Nyugati Pályaudvarra.

SZEMLE

KÖNYVISMERTETÉS

Koenigswald, G.H.R. von: Találkozás az ősemberrel. Budapest: Gondolat 1961. p. 215. - -

Népszerű könyv a Távol-Keleten a harmincas években megindult ősemberkutatásról. Népszerűen megírt munka, de különös érdekességet az ad neki, hogy szerzője az utrecht-i egyetem őslénytan tanára és az ősemberkutatásnak nemcsak kiváló szakértője, hanem tevékeny részese is. Amít könyvében olvasunk, mind személyes élmény, személyes tapasztalat. Jávai kutatásai és azok rendkívüli eredményei mind az ősemberkutatás jelentős állomásai. Bőngészés a távol-keleti kínai patikákban. Pár hatalmas majomfog és új név vonul be a tudományba *Gigantopithecus blacki*. Davidson Black-ról, a pekingi ember felfedezőjéről elnevezett óriás ősmajom. Aztán a Solo-folyócska melletti terrasz ásatásának eredménye: a *Homo soloensis*. A neandertali típusu jávai ősember, az egykori koponyavadász trofeáinak 11 koponya maradványa. Majd az idősebb rétegekből kikerült *Homo modjokertensis* maradványok, melyek a Dubois-féle *Pithecanthropus*-nál is kezdetlegesebbek és a pekingi emberrel mutatnak fel "minden tekintetben messzemenő egyezést". A *Meganthropus palaeojavanicus*, a jávai óriás ősember. Ennek csak egy állkapocstöröredéke kerül elő. Tíz év múlva azonban már egy másik lelet igazolja, hogy itt nem egy egyedi eltérésről van szó, hanem méreteinél fogva a gorilla nagyságát is meghaladó ősemberről. Végül még egy alsó állkapocstöröredék, amit először valami elütő orángutának tartanak. Csak, mikor jobban preparálják bizonyul be emberi volta. Ez a *Meganthropus*-tól eltérő új ősemberi alak, a *Pithecanthropu dubius*. De Koenigswald könyvéből nemcsak saját kutatásainak eredményeivel, hanem a másik sajátos keleti ősemberrel, a *Sinanthropus pekinensis*-szel is megismerkedünk. Ez a 45 egyed gyér maradványaiból Black és Weidenreich professzor által megformált pekingi ember, mely sajnos a tudomány szempontjából oly tragikus véget ért. A háború kitörésekor, Amerikába való mentésük közben e leleteknek teljesen nyomuk veszett. Jávai kutatásai után Afrika következik és itt felkeresi a szerző a harmadkori emberszábasu majmok lelőhelyeit. Megismerjük a *Prokonzu*-t, azt az emberszábasu ősmajmot, mely az átmenetet képezte az alacsonyabbrendű és az emberszábasu majmok között. Ezután a dél-afrikai Swartkrans, az *Australopithecus*-ok, a dél-afrikai félemberek házája következik. Ezek a Broom által *Paranthropus*-oknak, *Plesianthropus*-oknak keresztelt átmeneti alakok, ha fogazatuk révén morfológiailag közel is állnak az emberhez, de még is csak majomszerűségben rekedtek. De találtak Swartkransban néhány olyan állkapocs maradványt, amik nem olyan durvák és majomszerűek és ezeket a *Telanthropus*-okat, egyesek az *Australopithecus*-ok és az ember közötti átmenet alakjainak, mások pedig már kezdetleges embereknek, az *Australopithecus*-ok kortársainak tartják. Mindenesetre az emberré válás idejének és származásunk, fejlődésünk pontos megismeréséhez még sok hasonló kutatás és nagyon sok lelet szükséges. Amít azonban eddig felderített a tudomány, azt Koenigswaldnak ebből a könyvből megismerjük. A könyv, melynek szakmai ellenőrzését és a magyarázó szótár összeállítását Dr. Malán Mihály végezte, méltán sorakozik a Gondolat kiadó többi komoly és értékes kiadványaihoz. - viszky -

KÜLFÖLDI HIREK - LAPSZEMLE

Az ADAC müncheni Turista- és Idegenforgalmi Osztálya az európai barlangokról ismertetőt adott ki. A barlangok adatait és megközelítési lehetőségeit tartalmazó ismertetésből csak a lengyel, román és magyar barlangok hiányoznak. A füzet, a német könyvismertető szerint is, csak ezen hiányosságok pótlásával válik teljesen használhatóvá. (Mitteilungen 1962. 1.)

(((((())))))

Az alacsony Pireneusokban levő Quebe de Cotche vízrendszerét a franciák a múlt évben megfestették. Az 1800 m magasságban végrehajtott festés két helyen jelentkezett. Az egyik irányban 1300 m távolságra, mintegy 250 m esés után a Debach forrásnál, a másik irányban pedig 2800 m-re, 600 m szintkülönbséggel a Ley kaszkád forrásaiban bukkant felszínre. A festéshez 15 kg fluoresceint használtak. (Spelunca 1961. 4.)

(((((())))))

A Németországban levő Estergebirge Hoche Fricken barlangját 1956-ban müncheni barlangkutatók mintegy 280 m-ig tárták fel. A továbbjutást tulajdonképpen egy szifont alkotó tó zárta el. Tavaly augusztusban két garmisch-partenkircheni barlangkutatónak érdekes megoldással, egy 30 méteres tömlő segítségével sikerült a szifon vizét a barlang alacsonyabb szintjébe levezetni. Három napi munka után sikerült a kulcsszifon vizét annyira süllyeszteni, hogy megnyílt a barlang további folytatása és így újabb 406 m hosszú szakaszt fedeztek fel. A lesüllyesztett kulcsszifon normális időjárási viszonyok mellett mintegy három hét alatt telik meg újra. A barlang jelenlegi végét szintén egy szifont alkotó tó zárja le. Ezzel az akadállyal még nem tudtak megküzdeni. (Mitteilungen 1962. 1.)

(((((())))))

Felfedezték az ausztriai Hochschwab csoportban levő Frauenmauerhöhle és a Langsteintropfsteinhöhle közti összefüggést. Eisenerzi barlangkutatók Sepp Ilmeier vezetésével 1961-ben egy 750 m hosszú járat kibontásával a Frauenmauerhöhle Labirintusából bejutottak a Langsteintropfsteinhöhle Walpurgisdomjába. Az összekötő járatot H. Resch már fel is mérte. Így a két barlang összhossza, beleértve a Langsteinschachthoz, az Eisschachthoz és a Frauenmauerhöhlehez vezető összekötő járatokat is 10,5 km, tehát Ausztria egyik leg-hosszabb barlangja lett. Ezenkívül azonban, mivel a Langsteinschacht 1604 m magasságban nyílik, a Langsteintropfsteinhöhle legmélyebb pontja pedig 1060 m magasságban van, az 544 m-es szintkülönbségével a világ legmélyebb barlangjainak sorrendjében az Atlasz hegységben levő marokkói Gouffre de Toghobeit-tel holtversenyben a 8-9. helyet foglalja el. (Die Höhle 1962. 1.)

id. Schönviszky László

(((((()))))) (((((()))))) (((((()))))) (((((())))))

Természetes vízgőz feltárás a beremendi kőbányában.

Dr. Páva-Vaina Ferenc kandidátus, ny. főgeológus, Társulatunk Tanácsadó Testületének tagja írja május 23-án kelt levelében:

"A múlt év decemberében egy környékbeli társadalmi munka keretében, futólag a beremendi kőbányában is megfordultam, s ott a melegvíz-akna melletti magas kőszikla tetején, egy tektonikus pikkelyvonal mentén természetes vízgőz feltárást figyelhettem meg az akkori hideg időben. Az az 1928. évbeli toszkánai Larderello környéki megfigyeléseim után számomra nem volt újság, de itthon meglepett viszonylag kisméretű aránya ellenére is, mert részemről hazánkban ilyen még szemmel láthatólag nem figyeltem meg, csak a kimondott hőforrások felszínén. Nagyon örülnék, hogyha valakinek még volna hazánk területén hasonló megfigyelése és az nekem és a közismeretnek tudomására juthatna."

Új adat az aggteleki Baradla-barlang első térképezéséről.

Mindezekig úgy tudtuk, hogy az aggteleki Baradla-cseppkőbarlang első tudományos kutatója és térképezője Raisz Keresztély. Gömör vármegye hítes geometrája volt. Térképét 1801-ben készítette, 1802-ben metszette rézbe, és az Bredetzky Sámuel könyvében 1807-ben jelent meg. A barlangot Raisz a Vaskapuig ismerte, és térképe is addig terjed, de megjelölte a Domic-barlang bejáratát is.

Raisz hivatali utódja, Vass Imre, éveken át járta a barlangot, mignem 1825. június 1-én, igen alacsony vizállás mellett sikerült a Vaskapun tuljutnia, és így megismerte az eddig ismert barlangrésznek egészen az Óriás-terméig terjedő folytatását is. 1831-ben megjelent könyvéhez csatolt térképe már ezt a részt is tartalmazza.

Nemrég Nemes Klára, az Orsz. Széchenyi Könyvtár Térképtárának vezetője felhívta a figyelmem gyűjteményüknek egy kéziratot térképére, - amiért neki e helyütt is hálás köszönetemet fejezem ki. Ezt a térképet 1794. április 28-án Sartory József, az egri püspökség mérnöke készítette a Baradláról, Farkas János és Czékus ügyész társaságában. A térkép (jelzete: OSzK Ta 105) a barlangot a Vaskapuig, illetőleg azon túlmenően, a jósvafői ágba vezető szorostól jobbra levő nagyobb üregig ábrázolja.

Ezek szerint kétségtelen, hogy a barlang első térképezője Sartory József volt. Részletes ismertetést legközelebb a «Karszt- és Barlangkutató»-ban adunk róla.

dr. Bendeffy László

0o 00o 00o 00o 00o 00o 00o 00o 00o 00o 00o 00o 00o

TIZ JÓTANÁCS BARLANGÁSZOKNAK

- 1.) Barlangba sohase menj egyedül!
- 2.) Ha barlangba készülsz, közöld szándékat barátaiddal, hozzátartozóiddal!
- 3.) Barlangban a karbidlámpán kívül mindig legyen gyertyád és vizmentes dobozba zárt gyufád is!
- 4.) Ha a karbidlámpát tisztítani, újratölteni kell, akkor csak egy-két perc eltelté után közelíts gyertyával a szétszedett lámpához!
- 5.) Ha ismeretlen barlangszakaszban jársz, tekints gyakran vissza, hogy a járatot ellenkező irányból is megismerjed!
- 6.) Ha sziklatömbre lépsz, légy figyelemmel arra, milyen következménnyel járhat a tömb esetleges megmozdulása!
- 7.) Függőleges barlangok, zsombolyok bejáratánál mindig védje fejedet bányászsapka vagy acélsisak!
- 8.) Kötélhágcsón csakis kötélbiztosítással, biztosítóövvvel szabad mászni!
- 9.) A sok kötélcsomózási mód közül legalább egyet tanulj meg, de úgy, hogy bekötött szemmel is tudjad!
- 10.) Baj esetén ne kapkodj, ne veszítsd el önuralmadat. Higgadt magatartással társaidat is megnyugtatom és hozzájárulsz nagyobb szerencsétlenség elkerüléséhez.

0000000000000000

TARTALOM

	oldal:
Dr. Papp Ferenc: Gondolatok a cseppkőről	42
Az új alapszabálytervezet közzététele	43
Dr. Jánossy Dénes: A Tarkói kőfülke kutatásának őslénytani eredményei	48
Dr. Leél-Össy Sándor: Újabb szempontok a csobánkai Macskalyuk-barlang eredetének kérdéséhez	51
KUTATÓCSOPORTJAINK MUNKÁJÁRÓL	52
A Veszprémi Barlangkutató Csoport 1961. évi beszámolója és 1962. évi kutatási terve (Dr. Markó László)	52
A Dorogi "Kadic Ottó" Bányász Barlangkutató Csoport eredményei. (Benedek Endre)	53
A MHT. borsodi csoportjának Karszt- és Barlangkutató szakosztálya jelent. (Juhász A. - Porbély S.)	54
A Budapesti Lokomotív Barlangkutató Csoport jelent.	54
A Vörös Meteor barlangkutatók nyári terveiből. (Dr. Dénes György)	54
TÁRSULATI ÉLET	55
Az 1962. május 31-i választmányi ülés anyagából	55
Szakbizottsági ülések	56
Az idei Barlangnap	56
SZEMLE	57
Könyvismertetés. Koenigswald, G.H.R. von: Találkozás az ősemberrel. (- viszky)	57
Külföldi hírek, - lapszemle. (id. Schönviszky László)	58
Természetes vizgőz-feltárás a beremendi kőbányában (Dr. Pávai-Vajna Ferenc)	58
Új adat az aggteleki Baradla-barlang első térképezéséről (Dr. Bendéffy László)	59